

શિક્ષણ અને સમાજ
કલ્યાણ કેન્દ્રનું
માસિક મુખ પત્ર



વર્ષ : ૧૧

અંક : ૧૦

અનુક્રમણીકા

What is Life	૧
નઈ તાલીમની વ્યાખ્યા	૧
મહાત્મા મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી	૨
તાલીમ, મિટીગો, યુવા ઇવેન્ટ,	
વન સંરક્ષણ કાર્ય, ઉજવણી વિગેરે	૪
મંદીનું સાચુ હથીયાર, મિત્રતા	૬
પરિક્ષા: સ્મૃતિ અને આકાંક્ષાઓની	૭

What is Life

- Life is Challenge, Meet it.
- Life is a Gift, Accept it.
- Life is Addventure, Dare it.
- Life is a Sorrow, Overcome it.
- Life is a Tragedy, Face it.
- Life is Duty, Perform it.
- Life is Game, Play it.
- Life is a Puzzle, Solve it.
- Life is Slavery, Stay away.
- Life is Secret, Open it.
- Life is Education, Close it.
- Life is Love, Enjoy it.
- Life is Gambling, Be aleart.

નઈ તાલીમની વ્યાખ્યા

"મારી નઈ તાલીમની વ્યાખ્યા એ છે કે, જેને નઈ તાલીમ મળી છે તેને જો ગાદી પર બેસાડશો તો તે ફુલાશે નહિ અને ઝાડુ આપશો તો તે શરમાશે નહિ. તેને માટે બંને કામની સરખી જ કિંમત હશે. તેના જીવનમાં નકામાં મોજશોખને તો સ્થાન હોઈ જ ન શકે. તેની એક પણ ક્રિયા અનુત્પાદક કે અનુપયોગી નહિ હોય. નઈ તાલીમનો વિદ્યાર્થી ઢબ્બુ તો રહી જ ન શકે, કેમકે, તેના પ્રત્યેક અંગને કામ મળશે, તેની બુદ્ધી તથા તેના હાથ સાથે સાથે ચાલશે. લોકો હાથે કામ કરશે ત્યારે બેકારી અને ભુખમરાનો તો સવાલ જ નહિ રહે. મારી નઈ તાલીમ અને ગ્રામોદ્યોગ એક જ સિક્કાની બે બાજુઓ છે એ બંન્ને સફળ થશે તો જ સાચુ સ્વરાજ આવશે."

"સંઘરવામાં આવેલી ઉષ્ણતાનું શક્તિમાં પરિવર્તન થવા પામે છે, તેવી જ રીતે કાબુમાં રાખેલો ક્રોધ દુનિયાને હલાવે એવી તાકાતમાં પલટી શકાય છે."

માહિતી અધિકાર હેલ્પલાઈન : ૯૯૨૪૦૪૫૦૦૦

ભૂખ વગર ખાવું તે ભ્રષ્ટાચાર છે.

મહાત્મા મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી

જન્મ : ૨ ઓક્ટોબર ૧૮૬૯, સ્થળ: પોરબંદર

અવસાન : ૩૦ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૮, દિલ્હી

ઓળખ : રાષ્ટ્રપિતા, બાપુ, મહાત્મા.

ભારતનાં રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીનું મૂળ નામ મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી. પિતા કરમચંદ પોરબંદરના રાણાના દીવાન. માતા પૂતળીબા કરમચંદના ચોથીવારના પત્નિ. મોહનને બાળ પણમાં ભૂતપ્રેતનો ભય લાગતો. તેમની દાઈ રંભાએ ભયના ઔષધરૂપે 'રામનામ' લેવાનું શીખવ્યું. મોહનદાસે નિશાળની પરિક્ષામાં એક અંગ્રેજી શબ્દ ખોટો લખ્યો. શિક્ષકે ઇશારાથી બીજા વિદ્યાર્થીની ઉત્તરવહીમાં સ્પેલીંગ જોઈ સુધારી લેવા સૂચવ્યું. મોહનદાસે સ્પેલીંગ સુધાર્યા વગર પોતાની ભૂલને પ્રગટ થવા દીધી. એક વખત પોતાના ઘરમાં કરેલી ચોરીના પોતે સાક્ષી હતા આ વાત તેમના અંતરમન પર બોજ બની જેનો તેમણે લેખિત એકરાર કર્યો અને ચોરીની કબુલાત કરી. આલ્ફ્રેડ હાઈસ્કુલ માંથી ૧૮૮૭ માં મેટ્રીક થયા.

મોહનદાસના લગ્ન ૧૩ વર્ષની ઉંમરે તેમની જ ઉંમરના કસ્તુરબા સાથે થયા. મોહનદાસ બેરિસ્ટર થવા ૧૮૮૮ માં વિદેશ ગયા ત્યારે એક જૈનમુનિ પાસે પ્રતિજ્ઞા લીધી કે માંસ, મદિરા અને સ્ત્રી સંગથી દૂર રહેશે. ૧૮૯૧માં બેરિસ્ટર થયા.

ભારતમાં ગમે તેમ બે વર્ષ વકીલાત ચલાવી,

આખરે દક્ષિણ આફ્રિકા ૧૮૯૩માં ગયા. ત્યાંની અદાલતમાં કોઈ મુકદ્દમો ચાલતો હતો તે જોવા ભારતની રીત મુજબની પાઘડી પહેરીને ગયા. અંગ્રેજો પોતાની હેટ ઉતારે છે તે રીતે ન્યાયાધીશે તેમને પાઘડી ઉતારવા કહ્યું. ગાંધીજી અદાલત છોડીને ચાલ્યા ગયા. તેમણે જોયું કે અહીં વસતા હિંદીઓની ચામડીના રંગને કારણે તેમની 'કુલી' તરીકે પજવણી થતી.

ભારતમાં અમદાવાદ ખાતે ૨૫ મી મે, ૧૮૯૫થી કોચરબના ભાડે રાખેલા બંગલામાં 'સત્યાગ્રહ આશ્રમ' શરૂ થયો. ગાંધી માનતા કોઈ પણ ધ્યેયને, લક્ષ્યાંકને, નિર્ધારિત સ્વપ્નને સાકાર કરવા મૂલ્યો — સિધ્ધાંતો, શિસ્તતા — ચૂસ્તતા આવશ્યક છે.

૧૮૨૧ જુલાઈની ૩૧ મી થી ગાંધીજીએ પરદેશી કાપડની જાહેર હોળી કરવાનું શરૂ કર્યું હતું. ગાંધીજી દરેક જણ કાંતે એવો આગ્રહ રાખતા. મદ્રાસ ઇલાકામાં પ્રવાસ કરતા ગરીબોને ખાદી ખૂબ મોઢી પડે છે, એટલે તેઓ પરદેશી કાપડનો ત્યાગ નથી કરી શકતા એમ જોઈ ગાંધીએ ૧૮૨૧ માં સપ્ટે. ૨૨ મીએ ટૂંકી પોતડી અને ઉપરનો ભાગ ઢાંકવા ખાદીની ચાદરનો પહેરવેશ શરૂ કર્યો.

૧૨ માર્ચ ૧૮૩૦, અમદાવાદથી ૩૨ કી.મી.ની એમની જગ વિખ્યાત 'દાંડીકૂચ' ૭૮ ચૂંટેલા સાથીઓ સાથે શરૂ કરી. ૬ઠ્ઠી એપ્રિલે

દરેક ઉમદા કાર્ય પ્રારંભમાં અશક્ય જ લાગે છે.

દાંડીના દરિયા કીનારે મીઠું ઉપાડી સરકારના મીઠાના કાયદાનો ભંગ કર્યો. લોકોએ ગેરકાયદેસર મીઠું પકવવાનું શરૂ કર્યું. હજારોની સંખ્યામાં ઘરપકડ થઈ. ગાંધીજી ઉપર કોઈ જુના કાયદાની કલમ લાગુ કરી પ મે, એ યરવડા જેલમાં લઈ જવાયા. ૨૬/૧/૧૯૩૧એ જેલમાંથી છોડ્યા.

૧/૧/૧૯૩૨એ કોંગ્રેસની કારોબારી સમિતિએ દારૂના પીઠાનું અને પરદેશી કાપડની દુકાનોનું પિકેટિંગ અને અનૈતિક કાયદાનો ભંગ કરી સવિનય કાનૂન ભંગ શરૂ કરવાનો ઠરાવ કર્યો. ૪/૧/૧૯૩૨ની સવારે ૩ વાગે ગાંધીજીની અનિશ્ચિત મુદતની ઘરપકડ કરી યરવડા જેલ ખાતે લઈ જવામાં આવ્યા. જેલમાં રહી અસ્પૃશ્યતા વિરૂદ્ધ પ્રચાર કરવાની છૂટ મેળવી. અસ્પૃશ્યતા નિવારણનો પ્રચાર કરવા ૧૧/૨/૧૯૩૩એ અંગ્રેજી 'હરિજન', રૂઝમી એ હિંદી 'હરિજનસેવક' અને ૧૨મી એ 'હરિજન બંધુ' એમ ૩ સાપ્તાહિકો શરૂ કર્યા.

૧૯૪૫ નું વર્ષ શરૂ થતા ગાંધીજીના લગ્નો વિશેના વિચારો બદલાયા. ધર્મ, પ્રાંત, દેશ કે જ્ઞાતિના એવા કોઈ પણ ભેદભાવ વિના બધા પ્રકારના લગ્નો સ્વીકાર્યા.

જ્યારે આખો દેશ સ્વતંત્ર દિવસ ઉજવી રહ્યો હતો ત્યારે ગાંધીજીએ ભારતનો પહેલો સ્વતંત્ર દિવસ કલકત્તામાં ઉપવાસ અને પ્રાર્થના કરીને ઉજવ્યો. ઓગષ્ટની ૧૧ મી એ બંગાળના

ભૂતપૂર્વ પંતપ્રધાન સુહરાવર્દી ગાંધીજીને મળ્યા, કલકત્તામાં શાંતિ સ્થપાય તે માટે વિનંતિ કરી. ગાંધીજી અનિશ્ચિત મુદત સુધી કલકત્તામાં રહેશે એમ જણાવી, મુસલમાન વસ્તીના હૈદરી મેન્શન નામે ઓળખાતા જૂના સૂના પડેલા મકાનમાં રહેવા લાગ્યા. હિંદુઓ ૧૯૪૬ ના ઓગષ્ટની ૧૬મી ના હત્યાકાંડ માટે સુહરાવર્દીને જવાબદાર માનતા હતા. ૧૪ મી ઓગષ્ટે સુહરાવર્દીએ ૧૯૪૬ ના હત્યાકાંડ માટે પોતાની જવાબદારી સ્વીકારી. ટોળા પૂરેપૂરા શાંત થઈ ગયા. હિંદુ મસ્જિદોમાં અને મુસ્લીમો મંદીરોમાં ગયા. 'ભારત જિંદાબાદ', 'પાકિસ્તાન જિંદાબાદ' ના નારા પોકાર્યા. લોર્ડ માઉન્ટબેટને ૨૬ મી એ પત્ર લખી સરહદનું રક્ષણ કરતા 'એક માણસના લશ્કરને' અને તેમના 'નાયબ સેનાપતિ' સુહરાવર્દી કહ્યાં. ગાંધીજી હંમેશા ચેતનથી ચાલતા, તેઓ હંમેશા ટટ્ટાર અને સ્થિર બેસી આસન લગાવીને ઘૂંટણ પર કાગળ રાખીને લખતા. તેઓ લખેલું ફરીથી વાંચ્યા વગર આગળ જવા દેતા નહોતા. તેઓને સવચ્છતા અને સુઘડતા ઘણી પ્રિય હતી તેઓ જે કાંઈ કામ કરતા તે ઝીણવટથી કરતા. દિલ્હી-બિરલા ભવન પ્રાર્થના સભામાં મળેલા લોકોના નમસ્કાર ઝીલ્યા તે ક્ષણે નથુરામ ગોડસેએ ટોળામાંથી આગળ ધસી આવી તદ્દન નજીકથી ગાંધીજી ઉપર ત્રણ ગોળીઓ છોડી, 'રામ, રામ' શબ્દો બોલીને ગાંધીજી મૃત્યુ પામ્યા.

જેણે પોતાની જાતને સુધારી છે, તે સમાજને સુધારે છે : કોમલ જોષી

વિકલાંગોની ક્ષમતાવર્ધન તાલીમ

હેન્ડિકેપ ઇન્ટરનેશનલ દ્વારા તા. ૧, ૨ ઓક્ટોબર ૦૯ ના રોજ શિક્ષણ અને સમાજ કલ્યાણ કેન્દ્રના સહયોગ થી ખાંભા ખાતે પ્રજાપતિ જ્ઞાતિની વાડીમાં ૨ દિવસીય વિકલાંગોની ક્ષમતાવર્ધન તાલીમ યોજાઈ હતી. તેમજ તા. ૫, ૬ ઓક્ટોબર ૦૯ દરમિયાન બહેરા મુંગા શાળાના સહયોગથી સોની જ્ઞાતિની વાડીમાં વિકલાંગોની ક્ષમતાવર્ધન તાલીમ યોજાઈ હતી.

ઉપરોક્ત ખાંભા તાલીમમાં સાવરકુંડલા, ખાંભા, રાજુલા, જાફરાબાદ તથા ધારી મળી કુલ ૫ તાલુકાના ૯૦ પ્રતિનિધિઓ જોડાયા હતા. તેમજ અમરેલી તાલીમમાં લીલીયા, લાઠી, બાબરા, કુંકાવાવ, બગસરા અને અમરેલી મળી કુલ ૬ તાલુકાના ૮૦ પ્રતિનિધિઓ જોડાયા હતા.

આ તાલીમોમાં વિકલાંગતાના કાયદા, વિકલાંગોને પડતી મુશ્કેલી, વિવિધ યોજનાઓ, મળતી મદદો, વિકલાંગોને અનુકુળ વાતાવરણ કેવું હોવું જોઈએ, સંગઠનનું મહત્વ વગેરે મુદ્દાઓ પર વિસ્તારથી સમજણ આપી માહિતગાર કર્યા હતા.

આ તાલીમમાં વિકલાંગતા હિમાયતી જુથની રચનાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું જેમાં ૫ અને ૬ બ્લોકના સહભાગીઓ દ્વારા આ જુથ બનાવવાનું આયોજન થયું.

એકલનારી અધિકારમંચ મિટીંગ

તા. ૭, ૮ ઓક્ટોબરના રોજ દિલ્હી ખાતે એકલનારી અધિકાર મંચની સ્થાપના માટે મિટીંગ યોજાયેલ. ભારતમાં એકલ મહિલાઓના પ્રશ્નોને વાચા આપવાનું કામ આ મંચ કરી રહ્યું છે જેમાં મુખ્યત્વે સામાજિક સુરક્ષા, ઘરેલુ હિંસા, સંપત્તિ અધિકાર અને સામાજિક કુરિવાજોના મુદ્દે ચર્ચા કરી હતી. આ મિટીંગમાં ૧૨ રાજ્યો માંથી કુલ મળી ૨૦૦ બહેનો હાજર રહ્યા હતા. જેમણે પોતાની આપવીતી અને સંઘર્ષોની રજૂઆત કરી હતી. દરેક રાજ્ય સ્થરે એકલનારી અધિકાર મંચ સક્રિયતાથી કાર્ય કરે તેમ નક્કી કરવામાં આવ્યું.

યુવા ઇવેન્ટ

સ્ત્રીઓ પર થતી હિંસા રોકવા માટે સંસ્થા દ્વારા જુદા જુદા હિત ધારકો સાથે જુદી જુદી પ્રવૃત્તિઓ અને જાગૃતિ કાર્યક્રમો થતા રહે છે. જેના ભાગ રૂપે યુવા માનસને સ્ત્રી હિંસા, ગામના અન્ય પ્રશ્નોના મુદ્દે સંવેદનશીલ બનાવવા તા. ૩૦ સપ્ટેમ્બર ૦૯ના રોજ પ્રજાપતિ જ્ઞાતિ વાડી-ખાંભા ખાતે ૪૦ યુવતી ૫૦ યુવાનો સાથે યુવા ઇવેન્ટ યોજાઈ ગયો

જેમાં યુવાઓને નડતા પ્રશ્નો, ગામના અન્ય પ્રશ્નો તથા નડતી મુશ્કેલીઓ, હિંસાના પ્રશ્નો પર ગોષ્ઠિ યોજાઈ તથા સામાજિક જવાબદેહી એટલે શું? આપણી ફરજ શું? આ ઉપરાંત ૨૦૦૫માં આવેલા કાયદાઓ તથા સ્ત્રીઓના

તમારી મુક્તિ બીજાને નુકસાન કરતી હોય તો તમે મુક્ત નથી.

કાયદાની વિગતવાર સમજ આપવામાં આવી હતી. ઇવેન્ટ દરમ્યાન કોમ્યુનિકેશન ગેમ રમાડવામાં આવી અને સંદેશ આપવામાં આવ્યો કે યોજનાઓ ઘણી સારી હોય છે પરંતુ નીચે(ગ્રામ્ય સ્તરે) આવતા અમલીકરણમાં ઘણા ગેપ સર્જાય છે. તેમજ આ બાબત સ્ત્રી હિંસામાં પણ એટલી જ લાગુ પડે છે કે નાની વાત ને મોટું સ્વરૂપ આપવામાં આવે છે.

૨૦૦૫ માં આવેલા કાયદાઓમાં,

૧) ઘરેલું હિંસા અધિનિયમ

૨) રાઈટ ટું ઇન્ફોર્મેશન એક્ટ

૩) નેશનલ રોજગાર ગેરંટી એક્ટ

કાયદાની વિગતવાર સમજ આપી અને યોગ્ય અમલીકરણ થાય તેવા પ્રયત્નો યુવા કરે તેવું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ ઉપરાંત દરેક ગામે યુવા સંગઠન ઉપરોક્ત મુદ્દા પર જરૂરી કાર્યવાહી હાથ ધરશે.

વન સંરક્ષણ કાર્ય

હરિરાજ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ આર.ઓ. તરીકે ઉત્તર વલસાડમાં વન સંરક્ષણ અને સંવર્ધન તરીકે કામગીરી કરી રહેલ છે. ઓક્ટોબર માસ દરમ્યાન હાલ ચાલી રહેલ હનમંતમાળ, પંગારબારી તથા ધરમપુર રેંજના ગામોમાં જે.એફ.એમ.સી.ની રચના માટે ત્રણેય રેંજના ગામોમાં ગ્રામસભાનું આયોજન કરવામાં આવેલું તથા ધરમપુર રેંજના માલનપાડા ગામે જે.એફ.એમ.સી.ની રચના માટે ઠરાવ પસાર

કરવામાં આવ્યા.

સીંગારમાળ, પૈખડ અને ગડી ગામે સહભાગી ગ્રામીણ ચકાસણી(પી.આર.એ.) કરવામાં આવેલ. જેમાં ગામલોકો સાથે રહીને ગામની સામાન્ય માહિતી અને આંકડાકીય માહિતી મેળવીને લોકો સમક્ષ ચકાસણી કરીને ચર્ચા કરી હતી. આગામી માસ દરમ્યાન બરૂમાળ, પીડવળ, મોટી ઢોલ ડુંગરી, કાંગવી, ચીચોઝર ગામે પી.આર.એ. માટેનું આયોજન કરેલું.

માઈક્રો ફાઈનાન્સ લીટ્રસી ડે ઉજવણી

તા. ૧૪/૧૦ ના રોજ મુંબઈ મુકામે લઘુ ધિરાણ સાક્ષરતા દિવસની ઉજવણી કરી. જેમાં નાબાર્ડના ચેરમેનશ્રી યુ.સી.સારંગીએ લઘુ ધિરાણના મહત્વ વિશે માહિતી આપી હતી. આ સમારંભમાં શિક્ષણ અને સમાજ કલ્યાણ કેન્દ્રમાંથી શ્રી વિપુલ સેલડીયાએ ભાગ લીધો હતો.

માસ દરમ્યાન કામગીરી

૧,૨	વિકલાંગોની ક્ષમતાવર્ધન તાલીમ	ખાંભા
૩	હિસાબનીશની મીટીંગ (VHSC)	અમદાવાદ
૫,૬	વિકલાંગોની ક્ષમતાવર્ધન તાલીમ	અમરેલી
૭,૮	એકલનારી અધિકાર મંચ મીટીંગ	દિલ્હી
૧૧	હેન્ડિકેપ ફોલોઅપ મિટીંગ	અમરેલી
૧૨	રિવ્યું પ્લાનીંગ મીટીંગ(નેટવર્ક)	અમદાવાદ
૧૪	માઈક્રો ફાઈનાન્સ લીટ્રસી ડે ઉજવણી	મુંબઈ
૨૮	એકલનારી મંચ મિટીંગ	અમદાવાદ
૩૧	ટીમ મીટીંગ	ખાંભા

દિકરી દિકરો એક સમાન.

મંદીનું સાચુ હથીયાર બચત અને એકતા

વિશ્વમાં વધતી જતી મંદીના ભોગ બનેલા લોકોને જોઈને અને નાની નાની બચત પણ કટોકટીના સમયે કામ આવે છે એ સમજીને સ્વ સહાય જૂથ બનાવવાની આવશ્યકતાને સમજીને માલવિયા પિપરિયા ગામની બહેનોએ 'રાધાકૃષ્ણ', 'ભગવત ગીતા' અને 'સત્યમ' આવા બચત મંડળોની તારીખ ૧.૧.૦૪ માં સ્થાપના કરીને ૩૩૦૦૦૦ રૂપિયાની બચત કરીને જૂથ સાથે જાતથી મહેનત કરીને ૧૩ કુટુંબને રહેવા માટે મકાન બનાવી આપ્યા. આ ઉદાહરણ સિધ્ધ કરે છે કે મંદીમાં બચત અને એકબીજાની મદદ વધારે આવશ્યક છે. કહેવાય છે કે “જાજા હાથ રળીયામણા”

આધુનિક યુગમાં વધતા જતા ખર્ચાળ શોખની સામે તેમાં થોડો ઘટાડો કરીને આવનારી પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને થોડી બચત કરીએ અને આપણે આપણા હાથથી જ આપણું ભવિષ્ય સુધારીએ. આ સ્વપ્ન સાકાર કરીવા માટે બેફામ ખર્ચ ઘટાડી બચતની તો જરૂર છે જ પરંતુ તેની સાથે સાથે સંગઠનમાં રહેવું પણ એટલું જ જરૂરી છે. જો વ્યક્તિ “સ્વ” ની ભાવનાથી નહીં પરંતુ “મે” પણાની ભાવનાથી વર્તન કરે અને સામે આવેલી પરિસ્થિતિને સાથે રહીને અડિખમ રીતે સામનો કરે તો અશક્યને પણ શક્ય બનાવી દે છે.

કહેવાય છે “કદમ જેના અસ્થિર, તેને રસ્તો જડતો નથી, અડગ મનના મુસાફરને, હિમાલય પણ નડતો નથી”

આમ, વ્યક્તિએ ભાગ્ય કે સંજોગોને આધારે ન બેસતા આપણે આપણા ભાગ્યના ઘડવૈયા ખુદ બનીને જ સુખના સુરજને ઉગાડીએ.

— પાયલ માલવિયા

મિત્રતા

મિત્ર એટલે દિલનો ટૂકડો. સુખ દુઃખમાં અને કસોટીના સમયે સાથે રહે તે સાચો મિત્ર કહેવાય. કહેવા પુરતા મિત્રો ઘણા મળે પરંતુ સાચો મિત્ર ભાગ્યે જ કોઈને મળતા હોય છે, અને જેને મળે તે દુનિયામાં સુખી વ્યક્તિ કહેવાય.

બાળપણથી શરૂ થતી આ પરિચય યાત્રામાં આપણે કેટકેટલા સાથે ઓળખમાં મુકાઈએ છીએ. જ્યારે મિત્રનો ફોન આવે ત્યારે ખબર અંતર પૂછવામાં આવે છે “ખબર” પૂછવાની સાથે “અંતર” શબ્દ બે વ્યક્તિ વચ્ચેની દૂરી દેખાડે છે. જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ આર્થિક, સામાજિક, કે અન્ય કોઈ મુંજવણ/પરિસ્થિતીમાં સપડાયો હોય ત્યારે તેને ટેકો આપનાર, આશ્વાસન આપનાર કે મદદ કરનાર તેનો સાચો મિત્ર કહેવાય. એવું નથી કે બે સરખી ઉમરની વ્યક્તિ જ મિત્રો બની શકે. પતિ — પત્નિ, પ્રેમી — પ્રેમિકા, પશુ—પક્ષી, પશુપક્ષી — માણસ, માં — દિકરી, બાપ — દિકરો કોઈ પણ મિત્ર બની શકે. મિત્રતામાં પ્રેમ છુપાયેલો છે.

મિત્ર બનાવવા સહેલા છે, પરંતુ મિત્રતા નિભાવવી અઘરી છે. મિત્ર એવો બનાવો કે જે ઢાલની સમાન હોય. SORRY કહેવાનું મૈત્રીમાં આવતું નથી અને કહેવું પડે ત્યાં સંકોચનું કોઈ કારણ નથી. મિત્ર કહેતા હોઈએ, પ્રામાણિક પણે મિત્ર માનતા હોઈએ તો વ્યસ્તતા વચ્ચે પણ સમય મળી જ રહેતો હોય છે. મિત્રની મુંજવણનો સહજ ઉકેલ એક જ છે, સંબંધમાં પ્રામાણિકતા. પ્રામાણિક સંબંધોને ઉછેરવાનું અઘરું નથી. જેને વિશે મનમાં શંકા રહે,

તમારો આહાર જ તમારી ઔપધી છે.

અવિશ્વાસ રહે એ સંબંધ મૈત્રી નથી. મિત્રતાનો પાયો પૂર્ણ પ્રામાણીકતા પર જ રચાય છે.

મિત્રતાને અસર કારક બનાવવા આટલું કરો,

- સુખ અને દુઃખ બંન્નેમાં ભાગીદાર બનો
- દુઃખમાં મદદરૂપ બનો
- એકબીજાને સાંભળો અને સમજો
- પ્રગતિમાં પ્રોત્સાહન અને મુશ્કેલીમાં સાથ આપો.

સંકલન: કોમલ જોષી

પરીક્ષા : સ્મૃતિ અને આકાંક્ષાઓની

જીવનની શરૂઆતથી જ માણસ એક યા બીજા સ્વરૂપે પરીક્ષામાંથી પસાર થતો આવ્યો છે. કુદરત કે પ્રકૃતિ સતત મનુષ્યની પરીક્ષા લેતા હોય છે પણ કુદરતની પરીક્ષાનો સમય કે પ્રકાર નક્કી હોતો નથી, તે અણધારી-ઓચિંતિ આવી પડે છે તેથી તેનો હાઉ એટલો વિશાળ હોતો નથી. મનુષ્ય પોતાના સ્વભાવ અનુસાર કુદરતની પરીક્ષામાંથી પસાર થઈ જાય છે અને વળી કુદરતે લીધેલી પરીક્ષાનું પરીણામ પણ તુરંત મળી જતું હોવાથી પરીણામ અંગેની વ્યર્થ ચિંતા પણ રહેતી નથી.

આપણે કહી શકીએ કે માણસ જન્મજાત પરીક્ષાથી ટેવાયેલો છે, પણ અહિં વાત ઔપચારીક પરીક્ષાની છે. પ્રાચીન સમયથી વ્યક્તિ એક યા બીજા સ્વરૂપે શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરતો આવ્યો છે અને પરીક્ષાઓમાંથી પસાર થતો આવ્યો છે તેથી પરીક્ષા સામે સીધી રીતે કોઈ વાંધો નથી વાંધો છે તો તેના મહત્વ વિશે. વર્તમાન સમયમાં શિક્ષણના અન્ય તમામ હેતુઓ પરીણામના હેતુ સામે વામણા ઠરે છે.

શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ અને મનોવૈજ્ઞાનિકોએ પુરવાર કર્યું છે કે—'અધ્યેતા શક્તિઓની વિવિધતા ધરાવતી ખાણ છે', તો પછી શક્તિઓને માપવાના અભિગમ કેમ અલગ નથી...? આજે પણ એક જ માપદંડથી દરેક અધ્યેતાની કસોટી થાય છે. વર્તમાન સમયમાં તો પરિસ્થિતિ પરીક્ષા સંદર્ભે એટલી હદે વિચિત્ર થઈ ચુકી છે કે આપણે વિદ્યાર્થીની દયા ખાવી ઘટે. વિદ્યાર્થી જે તે શાળા, સંકુલ, અભ્યાસક્રમ અને વાતાવરણથી અનુકુલન સાધે તે પહેલા તો પરીક્ષા.....! પરીક્ષા અને પરીક્ષામાં પાછા પ્રશ્ન પણ પુછાય—આપણી શાળા વિશે ૨૦૦ શબ્દોમાં આપના વિચાર લખો.....! ચાલો આપણે જ કાંઈ વિચારીએ.

આપણા શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ તથા વિચારકોએ પરીક્ષા સંદર્ભે ઘણા તર્કસંગત સુઝાવો આપ્યા છે. પરંતુ હજુ પણ આ દિશામાં પ્રયાસો અપર્યાપ્ત જણાય છે અને કાં તો વિચારોના અમલીકરણમાં આપણે ક્યાંક દ્વિધા અનુભવીએ છીએ. એક વિદ્યાર્થી જે વિષયોનું આખા વર્ષ દરમિયાન જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા કરે તે વિષયને મુલવવા માટે માત્ર ત્રણ કલાકનો સમય. દરેક વિદ્યાર્થી અન્ય વિદ્યાર્થી કરતા તમામ પાસાઓમાં વિવિધતા ધરાવતો હોય છતાં એકજ પ્રશ્ન પત્ર, એકજ સમય, એકજ, પદ્ધતિ! નરેન્દ્ર નામનો વિદ્યાર્થી રમત-ગમતમાં અન્ય કરતા પોતાનો વધુ સમય ફાળવે તે સ્વાભાવિક છે. પરીણામે પરીક્ષાના ટાણે અન્ય વિદ્યાર્થીઓ કરતા ઘણો નબળો દેખાવ કરે છે કારણ કે તેના રમત-ગમતના કૌશલ્ય અને પરીક્ષા પદ્ધતિને નહાવા-નીચોવાનો સંબંધ નથી. ક્યાંક એવો વિકલ્પ પણ હોવો ઘટે કે જેના દ્વારા વિદ્યાર્થીના વિશિષ્ટ કૌશલ્યની પરીક્ષા થતી હોય.

સમજથી સુખીયા થવાય, પૈસાથી નહિ.

આજકાલની પરીક્ષાઓમાં પરીક્ષા ફક્ત વિદ્યાર્થીની નથી થતી, વાલીની પણ થાય છે કારણ કે વિદ્યાર્થીની "સ્મૃતિની પરીક્ષા" તથા વાલીઓની 'અપેક્ષાઓની પરીક્ષા' થાય છે. સ્મૃતિ અને અપેક્ષાની કસોટીમાં ભુલકાઓની માસુમિયતનાં ક્યાંક લીરા ઉડી જાય છે. નાનપણથી જ અપેક્ષાની ઘાણીમાં બાળકને જોતા મા-બાપ એ ક્યારે વિચારશે કે બાળકનું બાળપણ તેને ક્યારેય પાછું મળવાનું નથી. જે ઉંમર તેની રમવા કૂદવાની હોય તે ઉંમરે તે પરીક્ષાની તાણ ભોગવે તેનાથી મોટું પાપ ક્યું હોય શકે? જે મા-બાપનું એકજ રટણ હોય છે કે દીકરો-દીકરી ઈજનેર-દાકતર બને, પણ જો જો સાથે ઉમદા નાગરીક બને એ પણ એટલું જ અગત્યનું છે.

કહેવાનો મતલબ એ નથી કે આજની પધ્ધતિ

સદંતર નિષ્ફળ છે. પરંતુ સુધારા કરી પૂર્તતા કરવાની આવશ્યકતા છે. સાથે સાથે એક એવો વિકલ્પ પણ વિચારવો રહ્યો જેથી વિદ્યાર્થી સાથે વિશિષ્ટ શક્તિ કે અભિયોગ્યતાને પણ ન્યાય મળે. શિક્ષક વર્ષ દરમિયાન સતત વિદ્યાર્થી સાથે સંકળાયેલો રહે છે તેથી શિક્ષકના વાર્ષિક નિરીક્ષણને પણ પરીક્ષાનો એક ભાગ બનાવો જોઈએ. પણ શરત એટલી જ કે શિક્ષક આત્મલક્ષી ન બને. વાલી પણ અપેક્ષાઓના ઘોડાઓને લગામમાં રાખી બાળકના સર્વાંગી વિકાસ પર ભાર મૂકતો થાય તે જરૂરી છે. ગુજરાતમાં આ સદર્ભે શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ તથા રાજ્ય સરકાર પ્રયત્નશીલ છે એ બાબત આશ્વાસનરૂપ ગણી શકાય.

(સાભાર-વિવેક ગ્રામ)

Printed, published and edited by Hardik Dhirajlal Vagadia on behalf of Educational & Social Welfare Centre, Published from Tapak Karyalay, 26-Omnagar-3, Hanumanpara Road, Amreli and printed at Geeta Graphics, F-1 Sahjanand market, Station road, Amreli.

Post Reg. No. L2/41/G-AMI-91/2008
Valid Upto 31/12/2011

RNI No. GUJGUJ/1999/01521
Date Of Issue 1st of month

Book -Post, Printed Matter



ટપક કાર્યાલય :

શિક્ષણ અને સમાજ કલ્યાણ કેન્દ્ર,
૨૬,ઓમનગર(૩), હનુમાનપરા રોડ,
ગોકુલ પાર્ક સામે, અમરેલી-૩૬૫ ૬૦૧.

Tel/Fax : 02792-223525

E-mail : tapak@sskkamreli.org website: www.sskkamreli.org

વિવેક વિનાની લાગણી હાનિકારક છે.